

Welke wespenboeken staan er in jouw top 3? Deel 2

Theo Peeters

Tijdens de donkere dagen voor en na kerst blik ik graag terug en vooruit naar wat is geweest en wat gaat komen. Er ontstaan in die winterse tijd allerlei ideeën en plannen onder andere op het gebied van mijn hobby entomologie, zoals onderzoeks-, lees-, sorteer-, invoer-, opruim- en schrijfwerk. Daar zitten af en toe van die nieuwsgierige acties tussen waaraan ik al begin voordat het plan als het ware geheel is uitgekristalliseerd. Een zo'n idee was een overzicht te maken van alle boekbesprekingen in alle nieuwsbrieven van de Sectie Hymenoptera van de NEV verschenen tussen 1995 en 2023. Welnu, er verschenen tot op heden 59 nieuwsbrieven: 31 nummers t/m april 2010 als Bzzz en 28 nummers t/m november 2023 als HymenoVaria. En in die nieuwsbrieven vond ik 102 boekbesprekingen geschreven door in totaal 18 verschillende auteurs; een fors en divers aantal! Overigens is 'boekbespreking' hier een containerbegrip want ook verslagen, rapporten, en tabellen zitten daar af en toe tussen; de vele besprekingen van artikelen door Erik van der Spek zijn hierbij niet meegeteld. De top drie van die 18 boekenbesprekers, met veruit de meeste besprekingen, wordt gevormd door Hans Nieuwenhuijsen, Theo Peeters en Jan Smit, de oprichters van de sectie en eerste redacteurs van onze nieuwsbrief. Geen echte verrassing! Maar deze telling bracht me wel op een idee.

Op het eind van het jaar verschijnen op allerlei plekken lijstjes van beste sporters, muziek, beste films, boeken, etc. Zou ik, met in het vooruitzicht '2024 Het jaar van de wesp', een Top 3 van mijn meest geliefde wespenboeken kunnen maken? Als toelichting op 'meest geliefde' wil ik hier nog opmerken dat het boeken kunnen zijn die je bijvoorbeeld het meest gebruikt of het best qua inhoud vindt, die de meeste indruk op je gemaakt hebben, oftewel nog een andere rol hebben gespeeld. Dus dook ik in mijn boekenkasten en computer om te zoeken naar drie lievelingen. Dat was geen eenvoudige keuze!

Deze opdracht viel voor mij dan ook eerder onder de lastigste lijstjes. Nieuwsgierig geworden heb ik

dezelfde vraag, inclusief eigen voorbeeld, aan 15 andere leden van de sectie Hymenoptera voorgelegd. Omdat ik ook graag van de jongere generatie feedback wilde krijgen is 'boeken' nog ruimer opgevat zodat naast boeken ook veldgidsen, websites, blogs of sociale platforms daaronder vallen. Tien leden hebben hun wespenboeken Top 3 ingestuurd.

Deel 1 van die lijstjes verscheen in HymenoVaria 29. Met dank aan de inzenders hieronder het afsluitende tweede deel met nog eens vijf Top 3 noteringen.

Pieter van Breugel

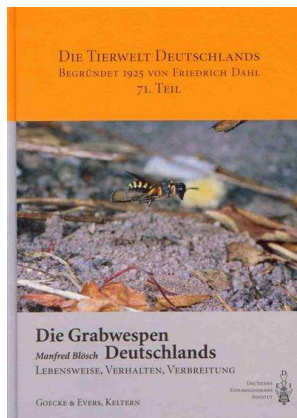

Voor mij was het deel Wespen I van P. Benno (1942), deel 23 van de serie 'Wat leeft en groeit' (Het Spectrum Utrecht) inspiratie tot verdere verkenning van de wereld van de vliesvleugeligen. Maar aanvankelijk ging mijn belangstelling toch voornamelijk uit naar bijen.

Het boek dat me overtuigde om me meer toe te leggen op de fotografie van het leven van de vele soorten angeldragende wespen is het onvolprezen deel 6 uit de reeks Nederlandse Fauna: 'De wespen en mieren van Nederland' van Theo M.J. Peeters et al. (2004). Met dat boek kreeg ik duidelijk meer vat op wat ik allemaal fotografeerde. Eindelijk systeem in al dat

wespenedoe. Kort daarna ben ik begonnen om mijn enorme collectie dia's, waarin ook veel wespen waren vertegenwoordigd, digitaal te verjongen, waardoor mijn al lang gekoesterde wens om een boek te schrijven over de beestjes in bijenhôtels meer voortgang en perspectief kreeg. De wespen en mieren van Nederland is weliswaar een boek waarin weinig foto's zijn opgenomen, maar de informatieve waarde is enorm en maakte het mogelijk om gericht te zoeken. Een ander boek dat me ook fotografisch inspireerde is 'Wespen, beobachten, bestimmen' van Rolf Witt (1998), dat de habitus van veel wespensoorten in beeld brengt en ook interessant gedrag laat zien. Ook de wespen die ik waarnam in en bij bovengrondse nesthulp kregen daardoor meer aanknopingspunten.

Het derde boek dat me veel kennis verschafte is 'Die Grabwespen Deutschlands, Lebensweise, Verhaltung, Verbreitung' van Manfred Blösch (2000). Ook hierin inspirerend veel informatie over het gedrag van vele soorten graafwespen.

Nog steeds vormen genoemde boeken een stuk van mijn wespenbibliotheek dat ik niet kan missen.

Jelle Devalez

Mijn top 3. Voor mij eigenlijk een onmogelijke opdracht, omdat ik echt geen sterke voorkeur heb. Ik heb hetzelfde met muziek en films. Ik heb gekozen om enkel te kijken naar boeken voor het bredere publiek die door tekst of beeld een verhaal vertellen. Dus de technische overzichtswerken die goed geschreven zijn en heel informatief zijn, heb ik buiten beschouwing gelaten. Zeker als er weinig of geen illustraties of foto's zijn die er ook een kijkboek van kunnen maken.

Het eerste boek is Die Goldwespen Mitteleuropas van Heinz Wiesbauer, Paolo Rosa & Herbert Zettel (2020). Het is het meest recente boek in mijn lijst. In het Duits en deels technisch, maar toch o zo kleurrijk. Elke pagina wordt zo levendig door de vele prachtige foto's. Het is natuurlijk moeilijk voor andere wespen om te concurreren op het vlak van

levenswijze, wat het werk leesbaar houdt.

Op nummer twee heb ik Jean Henri Fabre's 'La Vie des Guêpes' (1936) geplaatst. Een prachtige klassieker en maakt soms deel uit van een bundel verhalen samen met fascinerende verhalen over bijen. Het blijft een meesterwerk. Ik vind dat zowel

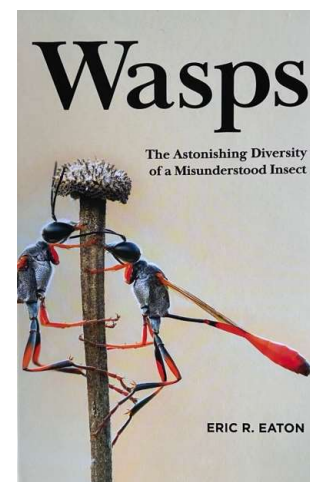
de originele Franse teksten als de Engelse vertaling heel goed zijn geschreven. Het gaat niet alleen over de levenswijze van wespen, maar ook vaak over de mensen die ze bestuderen uit de tijd van Fabre. Online kan je de verhalen ook vinden, hier bijvoorbeeld het verhaal over de "*Cerceris bupresticide*":

https://www.e-fabre.com/e-texts/souvenirs_entomologiques/cerceris_bupresticide.htm

Wasps. The astonishing diversity of a misunderstood insect van Eric Eaton (2021).

Dat dit een goed boek ging worden was te verwachten voor wie de blog van Eric Eaton kent. Op de blog ¹⁾ kan je stuk voor stuk goed geschreven stukjes lezen over de ecologie van insecten en de entomologen die ze bestuderen.

Mijn verhaal over *Pterocheilus* (*Megapterocheilus*)

quinquefasciatus ²⁾ werd in 2014 opgenomen in een stukje van de schrijver ³⁾. En mijn observaties werden dan weer aangevuld door de observaties van Howard Evans. Uit zijn blog blijkt de admiratie en aspiratie om Howard Ensign Evans op te volgen als schrijver. Die was een mentor van de schrijver. Je kan ook de vergelijking maken met Jean Henri Fabre, alhoewel de stijl van het boek uiteindelijk eerder het doel heeft om de gehele diversiteit aan wespen in beeld te brengen en dan kan je niet zoveel diepgang geven aan individuele soorten.

In 2010 en 2011, toen ik zelf in de V.S. was, was het werk van deze schrijver vaak de enige bron waarmee ik mijn eigen waarnemingen kon vergelijken. Ik zou ook nog boeiende verhalen lezen van soorten die ik nog zou tegenkomen. Theo Peeters heeft recent een mooi overzicht geschreven in HymenoVaria over dit boek.

<https://www.hymenovaria.nl/pdf/HymenoVaria24.pdf>

¹⁾ <https://bugeric.blogspot.com/>

²⁾ <https://www.flickr.com/photos/habropoda/6055057554/>

³⁾ <https://bugeric.blogspot.com/2014/04/>

Spjoert Fleurke

Alle boeken die over sociale wespen gaan zijn prachtig maar als ik een keuze moet maken, zijn dit mijn top 3 favorieten.

Eric Schoeters (2004) is een beknopt Nederlandstalig boekje voor een sympathieke prijs. Het is goed leesbaar en de tekst is geïllustreerd met veel foto's. Het boekje bevat 135 pagina's met alle basiskennis met betrekking tot onze sociale wespen. Een aanrader voor iemand met een beginnende interesse voor sociale wespen.

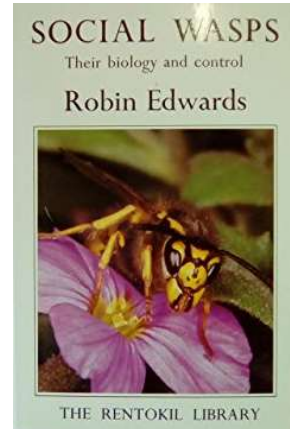
Robin Edwards (1980) is een boek voor de gevorderde liefhebber en bevat een schat aan informatie afkomstig uit meer dan 1400 wetenschappelijke publicaties over sociale wespen. Het ca. 400 pagina's tellende boek is min of meer geschreven voor een Brits publiek, maar dat is geen probleem aangezien in de UK dezelfde wespsoorten leven als hier in Nederland. Nadeel is de

ouderdom van het boek waardoor sommige informatie niet meer up-to-date is en jammer dat het een uitgave is van Rentokil dat vooral bekend staat als grootschalige bestrijder van wespen.

Het Duitstalige boekje Leitfaden für den Wespenberater und Umsiedler (Handboek voor de wespenco-

sulent en wespennestverplaatser) van wespengoeroe Jan-Erik Ahlborn is uniek omdat het een van de zeer weinige is dat beschrijft hoe men problemen met wespen op een natuur- en diervriendelijke wijze oplost. De situatie in

Duitsland waar men terughoudend is met het gebruik van biociden tegen wespen en waar enthousiaste wespeliefhebbers zoals Ahlborn de in dit boekje beschreven alternatieve methoden propageren is een belangrijke inspiratiebron geweest voor het oprichten van de Wespenstichting in Nederland <https://wespenstichting.nl>.

Regina Oors

Bij deze mijn top 3 met een korte toelichting. Als je je serieus verdiept in wilde bijen en hun levenscyclus, dan kom je al snel uit bij het boek Gasten van bijenhôtels van Pieter van Breugel (2014). Dit is tevens een fijne kennismaking met wespen. Heel toegankelijk geschreven en herkenbaar. Dichtbij huis, want het zijn allemaal wespen die je in je tuin bij je bijenhôtel kan tegenkomen. Natuurbeleving vanuit je luie stoel. En altijd met schitterende foto's!

Het Twitter (X) account van Sjoert Fleurke van de Wespentichting is @wespenvriend. Ik volg dit al jaren. Onvermoeibaar informeert hij over sociale plooiwesp. Over hoe ze te herkennen zijn, over hun levenscyclus. Hoe mogelijke overlast is te verhelpen met eenvoudige maatregelen zoals gaas, of een bordje. Hoe het gaat met de nesten die verplaatst zijn. Hij brengt onjuiste informatie van plaagdierbestrijders of de media voor het voetlicht en weerlegt onjuistheden. Leuk om te volgen.

Wasps, van Eric R. Eaton (2021). Het is een mooi vormgegeven en geïllustreerd boek. Er worden heel veel verschillende aspecten van wespen behandeld. Een echte aanrader voor wie geïnteresseerd is in wespen.

Bert Pannebakker

Mijn top 3 van waspenboeken zijn eigenlijk allemaal boeken die ik heb gebruikt in mijn werk als moleculair ecoloog van insecten of tijdens mijn studie biologie.

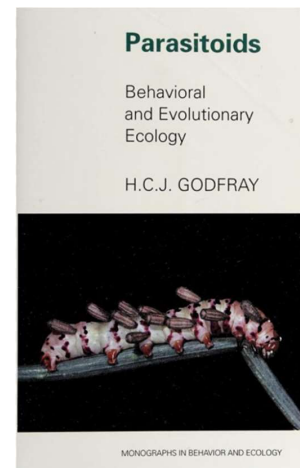
Chinery (1988) was het handboek tijdens de Faunacursus aan de Wageningen Universiteit. Dit was voor mij het moment waarop ik voor het eerst

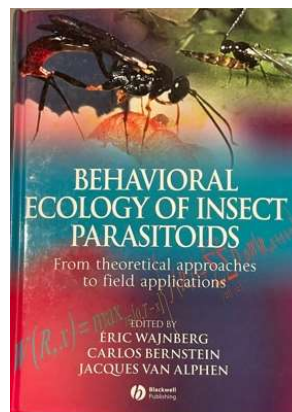
echt kennis maakte met de rijkdom van het insectenrijk. Niet alleen wespen dus, maar wel een belangrijk moment en boek voor mij.

Godfray (1994) is nog steeds de bijbel van sluipwespbiologie. Ik heb weinig studieboeken van kافت tot kافت gelezen, maar

dit is er een van. Met een innemende schrijfstijl, beginnend met een scene uit de film *Alien*, neemt hij je mee langs alle bizarre (en minder bizarre) aspecten van sluipwespen. Mijn fascinatie voor sluipwespen en het onderzoek doen heeft echt handen en voeten gekregen door dit boek van Godfray.

Wajnberg, Bernstein & van Alphen (2008) tenslotte is echt een academisch boek, met overzichtsstudies naar de gedragsecologie van sluipwespen. Het gaat soms best diep, inclusief theorie en formules, en is dus minder toegankelijk dan Godfray. Dit boek laat wel heel erg mooi zien waarom sluipwespen zo verschrikkelijk mooi zijn om aan te werken, met hun fascinerende biologie en

belangrijke toepassingen in de biologische bestrijding. Een heel mooi overzicht van de literatuur van verschillende sluipwesp-onderwerpen, zoals seksallocatie, fitness en gastheerzoekgedrag.

Hymena Varia

nummer 31
november 2024

2024
Jaar van de WESP

Nieuwsbrief Sectie Hymenoptera

Nederlandse Entomologische Vereniging

In dit nummer onder meer:

- Veldobservaties
- Standaardisering van anatomische naamgeving van vliesvleugeligen
- Sociale wespen en hun nesten
- Verrassing bij een wadi
- Morfologie, biologie en gedrag van de galwesp *Xestophanes potentillae*
- Schimmel van geprepareerde bijen verwijderen

Inhoud *HymenoVaria* 31

	blz.
Redactioneel	98
Excursie	99
Voorjaarsexcursie Rhoonse Dijken: 12 april 2025	99
Veldobservaties	100
Dode bijen.....	100
Leucospis dorsigera weer in mijn tuin.....	101
Gedicht.....	102
Artikelen	103
Standaardisering van anatomische naamgeving van vliesvleugeligen	103
Sociale wespen en hun nesten.....	106
Resultaten beheer voor wilde bijen 2023.....	114
Een penthouse voor de Mexicaanse zwartsteel.....	117
Verrassing bij een wadi.....	119
Notities bij morfologie, biologie en gedrag van de galwesp Xestophanes potentillae (Hymenoptera: Cynipidae) op Potentilla reptans.....	121
Praktijkinfo	126
Schimmel van geprepareerde bijen verwijderen.....	126
Literatuur	127
HymenoBiblio 2023.....	127
Welke wespenboeken staan er in jouw top 3? Deel 2.....	131
Resultaten van onderzoek	135
Aculeaten in het buitenland	137
Hymenopteren-Tagung Stuttgart, 19-20 oktober 2024, Verslag	137
Oproepen	147
Oproep contributie 2025	147
Leuke waarnemingen in 2024.....	147
Resultaten excursies 2024.....	147
Overwinteringsplekken voor hommels gezocht.....	148
Mededelingen	149
Mededeling van het bestuur.....	149
Studiedag Ichneumonidae: 11 januari 2025.....	149
Veranderingen in de ledenlijst	149
Activiteiten Mierenwerkgroep.....	150
Kopij-sluitingsdatum voor nummer 32.....	150